

3 Ιουνίου 2023

Τα ιερά μνημόσυνα

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Φωτο:istologio.org

Απόσπασμα από το βιβλίο «Τα ιερά μνημόσυνα»
του Πρεσβυτέρου Θεμιστοκλέους Στ.Χριστοδούλου,
εκδόσεις Ομολογία, Αθήνα 2002.

Τα μνημόσυνα ωφελούν μόνο τους κεκοιμημένους ή και τους ζωντανούς;

Η τέλεση των μνημοσύνων για τους κεκοιμημένους προσφέρει μεγάλη ωφέλεια και προς τους επιζώντες. Η συνεχής μνήμη θανάτου, η καλλιέργεια της αδιάλειπτης προσευχής υπέρ των κεκοιμημένων αποτελεί για μας ένα καλό ξεκίνημα στον πνευματικό μας αγώνα. Η μνήμη θανάτου που προκύπτει έστω και με τον αιφνίδιο θάνατο προσφιλών μας προσώπων, αποτελεί θα λέγαμε κατά κάποιο τρόπο ευκαιρία για να επιστρέψουμε προς τον Θεό και την Αγία Του Εκκλησία με την αληθινή μετάνοια.

Η απασχόληση των πιστών με τα μνημόσυνα μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα καλό εργόχειρο που κατεργάζεται με την προσεκτική μελέτη του τη σωτηρία μας. Για το λόγο αυτό πιστεύουμε ότι η επιστροφή της καλής συνήθειας της παρασκευής των κολλύβων των κεκοιμημένων μας, δεν συνιστά μόνο επιστροφή στις ρίζες και τις παραδόσεις μας, αλλά είναι και πράξη που βοηθά την ίδια την ψυχή μας.

Επίσης είναι αλήθεια ότι στη χειρόγραφο παράδοσή μας εντοπίζουμε εκτός της νεκρωσίμου ευχής της πολύ γνωστής και πολύ παλαιάς «ο Θεός των πνευμάτων...» και την ευχή εις πενθούντας: « Κύριε των δυνάμεων η παρηγοριά των θλιβομένων και η παράκληση των πενθούντων και η βοήθεια όλων αυτών που έχουν χάσει το θάρρος τους, τους συνεχομένους από το πένθος του κεκοιμημένου, παρηγόρησε με τη δική σου ευσπλαχνία και θεράπευσε κάθε πόνο που υπάρχει μέσα βαθειά στην καρδιά τους κι ανάπαυσε το δούλο σου που έχει κοιμηθεί με την ελπίδα της αναστάσεως και της αιωνίου ζωής, στον κόλπο του Αβραάμ. Συ είσαι η ανάστασις και ζωή κι η ανάπαυση...».

Η ευχή αυτή σ'ολόκληρη την χειρόγραφο παράδοσή μας ακολουθεί την πρώτη ευχή. Αυτό σημαίνει ότι η Εκκλησία μας εφρόντιζε και φροντίζει όχι μόνο για τους κεκοιμημένους, αλλά και για τα ζωντανά μέλη της που έχουν ανάγκη παραμυθίας και παρακλήσεως μπροστά στο μυστήριο του θανάτου. Η ανάγνωση αυτής της ευχής πρέπει και επιβάλλεται να ξαναμπει σε χρήση στο Ευχολόγιό μας και όχι μόνο κατά την ακολουθία του μνημοσύνου, αλλά και κατά την εξόδιο νεκρώσιμο ακολουθία . Μία θέση που της ανήκει, και που θα δώσει μεγάλη παρηγοριά στους συγγενείς των κεκοιμημένων που περιμένουν κι αυτοί με τόση λαχτάρα να ακούσουν λόγους παραμυθίας από τα στόματα των κληρικών που τελούν τις νεκρώσιμες επιμνημόσυνες δεήσεις και ακολουθίες.

Εκτός αυτών τα μνημόσυνα ωφελούν τους ζωντανούς, διότι « αναπτύσσεται η αγάπη μεταξύ των ζώντων και τεθνεώτων». Η ωφέλεια συνδέεται άμεσα με τη χριστιανική αρετή . Ενισχύεται η πίστις στην πέραν του τάφου ζωή. Ενισχύεται η ελπίδα στο έλεος του Θεού. Διακηρύσσεται η διαρκής παρουσία του Χριστού στον κόσμο. Διδάσκεται ότι ο άνθρωπος είναι ουρανοπολίτης. Μεταβαίνει από τη στρατευομένη Εκκλησία της γης, στη Θριαμβεύουσα Εκκλησία του ουρανού. Ο Χριστός εισακούει τις δεήσεις όλων και λυγίζει μπροστά στις πρεσβείες της Θεοτόκου και των Αγίων.

Η ελπίδα της σωτηρίας των χριστιανών δεν χάνεται μετά το θάνατο. Επειδή εισακούει ο φιλάνθρωπος Θεός τις δεήσεις της Εκκλησίας μας , παρέχεται συγχώρεση των αμαρτημάτων σ' αυτούς χάρι των οποίων τελούνται τα μνημόσυνα. Η οριστική απόφασις του Θεού για τη μέλλουσα αμοιβή ή τιμωρία δεν εκδόθηκε ακόμη. Αυτή επιφυλάσσεται για τη Δευτέρα κι Φρικτή Παρουσία. Μέχρι τότε η Εκκλησία μπορεί να αναπέμπει δεήσεις και ικεσίες για τα μέλη της. Όπως στη στρατευομένη Εκκλησία αυτοί που βρίσκονται σε εκκλησιαστική τιμωρία για τις αμαρτίες που διέπραξαν, στερούνται τα θεία μυστήρια, έτσι και στη θριαμβεύουσα, αυτοί που πέθαναν με τις αμαρτίες που διέπραξαν είναι μακριά από τους αγίους και τους δικαίους. Με τις δεήσεις και ικεσίες υπέρ των κεκοιμημένων

αναπτύσσεται η φιλαδελφεία. Ανακουφίζονται οι ζώντες και θλιβόμενοι για τον θάνατο του προσφιλούς των προσώπου. Και τούτο , διότι ο θάνατος είναι πικρός, δημιουργεί θλίψη αφόρητη. Χωρίζει απότομα τους προσφιλείς. Η προσευχή και το μνημόσυνο είναι ο μόνος τρόπος επικοινωνίας μαζί με τα προσφιλή μας πρόσωπα που εξεδήμησαν από τον παρόντα κόσμο. Έτσι ενθυμούμεθα τη ματαιότητα του κόσμου και των πραγμάτων αυτού. Αυτό δε συνιστά παρακίνηση προς την ενάρετη πολιτεία. Ενθάρρυνση για ευεργεσίες και αγαθοεργίες. Γι' αυτό και τονίζει ο ιερός Δαμασκηνός, «Ο Θεός θέλει ώστε ό ένας με τον άλλο όλοι να ευεργετούμεθα και ζώντες και μετά θάνατον», αφού προσφέρουμε «Χριστόν σφαγιασμένον ζητώντας συγχώρεση από το φιλόανθρωπο Θεό και για τα δικά μας αμαρτήματα αλλά και «υπέρ αυτών» των κεκοιμημένων»...”

Τι είναι τα κόλλυβα ;

Τα Κόλλυβα, ή όπως αλλιώς επεκράτησε σε πολλά μέρη η ονομασία «το σιτάρι», είναι ένα από τα πιο παλαιά χριστιανικά έθιμα που διατηρήθηκε στη ζωή της Ορθοδόξου Εκκλησίας και συνδέεται άμεσα με τους κεκοιμημένους εν Χριστώ αδελφούς μας. Τα κόλλυβα είναι σιτάρι βρασμένο που κατά κανόνα σήμερα έχει τη μορφή στολισμένου δίσκου με ξηρούς καρπούς, όπως αμύγδαλα , καρύδια, φουντούκια, φιστίκι κ.α και κυρίως ζάχαρη. Τα κόλλυβα προσφέρονται απαραίτητως στις μνήμες των αγίων, τα ονομαζόμενα «Άγια» πράξη που συνεχίζει να διατηρείται στα μοναστήρια, ενώ από τις ενορίες η τάξη αυτή εξέλιπε. Επίσης, άλλοι τις μνήμες των κεκοιμημένων αγαπητών και προσφιλών μας προσώπων που μετατέθηκαν του προσκαίρου τούτου κόσμου, τα ονομάζουν «πεθαμένα».

Όμως από πού προέρχεται το όνομα «Κόλλυβα»” Η ονομασία κόλλυβα προέρχεται από τη λέξη «ο κόλλυβος» που σημαίνει το σταθμικό μέτρο για τον προσδιορισμό του βάρους του χρυσού, όπως επίσης και κάθε νόμισμα μικρής αξίας, δηλαδή το πολύ λεπτό σε πάχος και αξία νόμισμα. Ο Αριστοφάνης (424 π.Χ) τα νομίσματα τα ονομάζει «Κόλλυβους». Για τον λόγο αυτό και όσοι ασχολούνταν με τα νομίσματα την παλαιά εποχή τους ονόμαζαν «κολλυβιστάς». «Κολλυβίζειν» ονόμαζαν το κέρδος που προερχόταν από συναλλαγή. Το έθιμο των κολλύβων είναι πάρα πολύ παλαιό. Οι ρίζες του βρίσκονται στα προ Χριστού ακόμη χρόνια. Το σιτάρι, η κύρια τροφή του ανθρώπινου γένους , ήταν καρπός ιερός για τους αρχαίου προγόνους μας. Ήταν το εξαιρετικό είδος τροφής που έκαμε το άνθρωπο να διαφέρει από τα άγρια ζώα. Το σιτάρι έτσι είχε κι έναν ιερό χαρακτήρα.

Στα πολύ γνωστά μας Ελευσίνα Μυστήρια γινόταν σιωπηρή επίδειξη ένος σταχυού. Σε πολλούς ακόμη τάφους οι αρχαίοι προγονοί μας έθαβαν μέσα σε μεγάλα πιθάκια σιτάρι, διότι πίστευαν ακράδαντα στη μεταθανάτια ζωή. Οι Αθηναίοι, κατά τους χρόνους του Ισοκράτη τοποθετούσαν σιτάρι, στους τάφους

των κεκοιμημένων, τους δε κεκοιμημένους τους ονόμαζαν «Δημήτριους», γιατί πίστευαν ότι η Θεά Δήμητρα τους χάρισε ως δώρο το σιτάρι. Οι αρχαίοι Έλληνες είχαν την συνήθεια να προσφέρουν στους νεκρούς τους μία φορά το χρόνο την ημέρα των Χυτρών την Τρίτη δηλ. και τελευταία ημέρα της εορτής των Ανθεστηρίων, αυτό που ονόμαζαν «πανσπερμία ή πανκαρπία», δηλαδή ένα μίγμα διαφόρων καρπών. Η εορτή αυτή των αρχαίων Ελλήνων που γινόταν προς τιμήν των νεκρών, έχει κάποια σχέση με το δικό μας Ψυχοσάββατο.

Με τις λέξεις κόλλυβο και κόλλυβα στην αρχή εννοούσαν κάθε είδος μικρού γλυκού από σιτάρι σε σχήμα πίτας ή τα «τρογάλιζα» και τα «τραγήματα», δηλαδή ξηρούς καρπούς (καρύδια , αμύγδαλα, σταφίδες, φουντούκια, σύκα κ.α.) καθώς και τον «εψητόν σίτον» κατά τον Βυζαντινό λεξικογράφο Σουίδα.

Σύμφωνα με τη γνώμη μερικών το έθιμο των κολλύβων οφείλεται στην παλαιά συνήθεια της διανομής νομισμάτων κατά τα μνημόσυνα. Έτσι έχουμε ταύτιση νομισμάτων και κολλύβων. Η διανομή των νομισμάτων –κολλύβων συνεδέετο με την ελεημοσύνη κατά τα χρόνια του χριστιανισμού: «ελεημοσύνες υπέρ αυτών που έφυγαν προς τον Κύριο στα μνημόσυνα αυτών». Αυτές τις ελεημοσύνες ελάμβαναν, συνήθως από τα υπάρχοντά του αναπαυομένου, οι πτωχοί, οι συγγενείς κι οι φίλοι του μεταστάντος, οι πρεσβύτεροι κι οι διάκονοι.

Η λέξη Κόλλυβα με τη σημασία του βρασμένου σιταριού και διαφόρων σπόρων χρησιμοποιούνταν στα Ευχάϊτα. Στο συναξάρι του δια των κολλύβων θαύματος του Αγίου Θεοδώρου ο ίδιος ο Άγιος παραγγέλει στο Πατριάρχη Ευδόξιο να δώσει στους πιστούς κόλλυβα. Κι όταν ο Πατριάρχης ρώτησε» και τι είναι αυτά τα κόλλυβα, άγιε; Ο Άγιος απήντησε: «Σιτάρι και άλλοι σπόροι. Βρασμένα όλα μαζί καλά. «Κόλλυβα» τα λέμε εμείς στην πατρίδα μου στα Ευχάϊτα»...”

Πηγή: theomitoros.blogspot.com